

POLITICKÁ NESTABILITA A PŘÍLIV PŘÍMÝCH ZAHRANIČNÍCH INVESTIC V TRANZITIVNÍCH EKONOMIKÁCH

POLITICAL INSTABILITY AND INFLOWS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN TRANSITION COUNTRIES

Michal Mádr, Luděk Kouba

Abstract: *The aim of the paper is to analyse the impact of political instability on inflow of foreign direct investments (FDI) in transition economies (CEE, Balkan and Post-Soviet countries). Regarding standard indexes of political instability, there is a shortage of data within the selected sample of countries. Therefore, we propose alternative proxies for political instability. Furthermore, we distinguish between two types of political instability being omitted in thematic literature: elite (minority or weak governments) and non-elite (violent protests, civil wars, coups).*

The paper provides two-step empirical analysis: correlation analysis and regression models using standard OLS. Both analyses compare the effect of selected proxies for political instability on inflow of FDI and FDI per capita. In summary, it is not possible to prove the effect of political instability on inflow of FDI in transition countries in unambiguous way. Despite it, a few statistically significant variables seem to be perspective for future research; subindex Political Stability within Governance Matters by the Word Bank and Group Grievance within Failed State Index by the Fund for Peace (non-elite); Herfindahl Index Government and a dummy for (non)presence of parliament election (elite).

Keywords: *Foreign direct investment, Transition economies, Elite/non-elite political instability.*

JEL Classification: *F21, P26.*

Úvod

Přímé zahraniční investice (PZI) mají v dnešním globalizovaném světě stále významnější vliv na ekonomický rozvoj. O to více to platí v případě tzv. rozvíjejících se trhů, mezi něž bývá řazena i většina tranzitivních ekonomik střední a východní Evropy, Kavkazu a střední Asie. Tyto země vedle ekonomické transformace prodělávají rovněž transformaci politicko-institucionálního prostředí. Mezi klíčové faktory institucionálního prostředí patří fenomén politické nestability, jež ovlivňuje chování ekonomických (investorských) subjektů.

Cílem příspěvku je kvantifikovat vliv politické nestability na příliv přímých zahraničních investic v tranzitivních ekonomikách Balkánu, Kavkazu a střední Asie. Kvantifikace je provedena za pomoci korelační a regresní analýzy. Na základě korelační analýzy diskutujeme rozdílnost vlivu politické nestability v jednotlivých skupinách tranzitivních ekonomik. V rámci regresní analýzy jsou na základě metody OLS sestaveny dva modely, na kterých jsou testovány jednotlivé koncepty politické nestability. V obou analýzách porovnáváme vliv politické nestability na celkový příliv PZI a na příliv PZI vyjádřený na obyvatele.

Teoreticky práce vychází z doposud opomíjeného rozlišení tzv. non-elite vs. elite politické nestability, blíže viz Grochová, Kouba [9]. Koncept non-elite zahrnuje projevy násilí, sociální a občanské nepokoje, případně občanské války či vojenské převraty; naopak koncept elite zachycuje aspekty vládní nestability, např. menšinové vlády, křehké vládní většiny či roztržitést vládních politických stran.

V první části uvádíme přehled empiricky zaměřených příspěvků zabývajících se vztahem mezi politickou nestabilitou a přílivem PZI. V literatuře používané indexy politické nestability (ve skutečnosti non-elite politické nestability) ovšem nejsou dostupné pro významnou část sledovaného vzorku zemí. Proto navrhuje použití alternativních proxy proměnných pro vyjádření politické nestability, jež jsou, podle našeho vědomí, zejména v případě tzv. elite politické nestability v daném kontextu průkopnické.

1 Teoretické zdroje

Koncept elite/non-elite vychází z nové politické ekonomie, která zdůrazňuje vliv politických institucí. K významným pracím na téma vlivu politických institucí na ekonomický rozvoj patří např. Alesina a kol. [1], Jong-A-Pin [11], Olson [19], Przeworski, Limogni [20].⁴

Při vymezení přímých zahraničních investic vycházíme z obvyklého přístupu Světové banky [22], jež definuje PZI jako „příliv kapitálu potřebného k získání alespoň 10% rozhodovací účasti v podniku, který se nachází v jiné zemi než investor. Je to suma vlastního kapitálu, reinvestovaného zisku, ostatního dlouhodobého a krátkodobého kapitálu vyjádřená přes platební bilanci.“

Práce zaměřené na determinanty PZI v rozvojových ekonomikách se začínají objevovat převážně od 90. let 20. století, např. Asiedu [2], Khachoo, Khan [13], Melo [17], Mottaleb, Kalirajan [18]. Specificky tranzitivními ekonomikami střední a východní Evropy se zabývají např. Bevan, Estrin [4], Botrić, Škuflić [5] a Serić [21].

Empirický výzkum vlivu politické nestability na PZI nenabízí jednoznačnou odpověď. Nejčastěji používaným ukazatelem je Political Risk Services vydávaný společností PRS Group. Podle např. Asiedu [2], Demirham, Masca [6], Jaspersen, Aylward, Knox [10] není tento ukazatel statisticky významný, naopak při využití jiných metod (např. modely panelových dat), případně zaměření na jiné státy (např. střední a severní Afriky) existuje statistická významnost s negativním vlivem politické nestability. Tento závěr uvádí např. Asiedu [3] nebo Meon, Sakkat [16]. Tento koncept není v našem příspěvku využit, protože nezahrnuje všechny tranzitivní ekonomiky. Z tohoto důvodu nabízíme modifikaci v podobě zmíněného konceptu rozlišujícího tzv. non-elite vs. elite politickou nestabilitu využitím alternativních ukazatelů.

2 Metodika a data

Non-elite politickou nestabilitu reprezentuje subindex Politická stabilita od Světové banky a jednotlivé části Failed State Index, který sestavuje organizace Fund for Peace. Světová banka vydává koncept Governance Matters („Kvalita správy“), jehož součástí je subindex Politická stabilita (GM2) který „zachycuje vnímání pravděpodobnosti, že vláda bude destabilizována nebo svržena násilnými prostředky, včetně politicky motivovaného násilí a terorismu“ [12]. Failed State Index vytvořila organizace Fund for Peace, aby

---

⁴ Blíže k vymezení nové politické ekonomie viz Kouba [15].

zachytila náchylnost jednotlivých států k destabilizaci v kontextu vývoje po skončení studené války a současně aby vznikl nástroj časného varování před hrožící destabilizací daného státu. Koncept se skládá ze 12 částí, my jsme vybrali dvě. Prvním je Group Grievance (FSI_GG), který se zaměřuje na možnost vzniku etnického, sektářského, náboženského či lokálního násilí, případně na diskriminaci jednotlivých skupin. Druhým je Security Apparatus (FSI_SA), který zachycuje různé možnosti ohrožení bezpečnosti dané země, např. nepokoje, vnitřní konflikty, vojenské převraty či gerilové bojůvky [8].

Přímo na koncept elite politická nestabilita se nezaměřuje žádný dostupný index, proto v tomto textu využíváme tři jednotlivé ukazatele vystihující vládní nestabilitu. Prvním je procentuální vyjádření počtu vládních poslanců v dolní komoře parlamentu dané země (Maj), druhým je vyjádření stability vlády na základě Herfindahl-Hirschmanova Indexu (součet čtverců procentuálního podílu poslanců jednotlivých vládních stran; HerfGov) a třetím je dummy proměnná vyjadřující, jestli se v daném roce konaly volby do dolní komory parlamentu (Leglec). Upřednostnění parlamentních voleb před prezidentskými vychází z politického systému daných zemí, kde ve většině z nich má dominantní postavení parlament (střední Evropa a Balkán oproti postsovětským republikám). Data vychází z Database of Political Institutions 2012 [14].

Na základě analýzy výše zmíněných prací pracujeme v tomto příspěvku se dvěma regresními modely. Jejich teoretické vyjádření:

$$(1) l\_FDI = \beta_0 + \beta_1 l\_HDP + \beta_2 HNPpc + \beta_3 Otev. + \beta_4 TTR + \beta_5 Policka\_nestabilita + \varepsilon$$

$$(2) l\_FDI_{obyv} = \beta_0 + \beta_1 l\_HNPpc + \beta_2 Otev. + \beta_3 TTR + \beta_4 Politicka\_nestabilita + \varepsilon$$

Ekonomické proměnné jsou vybrány na základě analýzy výše zmíněných prací. Hlavním kritériem je četnost jednotlivých proměnných a jejich schopnost zachytit danou problematiku při omezeném množství dat a zemí. Vysvětlovanou proměnnou je příliv PZI a příliv PZI na obyvatele. Oba modely vychází z obecných ekonomických determinantů přílivu PZI, proto jsou použity tyto vysvětlující proměnné – HNP na obyvatele a HDP (vyjadřují tržní potenciál dané země), Otevřenost (vyjadřuje zapojení dané země do mezinárodního obchodu) a Total Tax Rate (TTR; vyjadřuje daňové zatížení podniku v dané zemi). Ve druhém modelu jsou PZI vyjádřeny na obyvatele, proto je v modelu vyjádřen tržní potenciál země proměnnou HNP na obyvatele. Po vzoru ostatních prací jsou proměnné PZI, PZI na obyvatele, HDP v prvním modelu a HNP na obyvatele ve druhém modelu použity v logaritmické funkční formě. Z důvodu metodické srovnatelnosti jsou všechny ekonomické proměnné čerpány z World Bank Group [22]. Pro oba regresní modely jsou použita průřezová data, průměr let 2006 až 2011.

Za tranzitivní ekonomiky jsou obecně považovány postsocialistické státy střední a východní Evropy a země bývalého Sovětského svazu. Např. organizace Freedom House [7] ve svých ročních zprávách považuje za tranzitivní ekonomiky 29 zemí. Z těchto států jsme vyřadili Kosovo a naopak přiřadili Mongolsko a Turecko. Kosovo bylo vyřazeno z důvodu nedostatku potřebných dat, hlavně v oblasti jednotlivých indexů politické stability. O Mongolsko a Turecko jsme rozšířili soubor zemí, abychom zvýšili statistickou významnost a současně však tyto země také prodělaly v posledních dvaceti letech jistou formu transformace a mají intenzivní ekonomicko-institucionální vazby na významnou část zahrnutých zemí. Tranzitivní ekonomiky jsou poměrně heterogenním souborem zemí, proto jsme je pro potřeby korelační analýzy rozdělili do čtyř skupin – **země vstupující do EU v roce 2004** (EU-8; Česká republika, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko,

Slovensko, Slovinsko), **Balkán** (Bal; Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Černá Hora, Chorvatsko, Makedonie, Rumunsko, Srbsko, Turecko), **evropské země Společenství nezávislých států** (CISe; Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldávie, Rusko, Ukrajina) a **asijské země Společenství nezávislých států** (CISa; Kazachstán, Kyrgyzstán, Mongolsko, Tádžikistán, Turkmenistán, Uzbekistán).

3 Rozbor problému

3.1 Korelační analýza

První částí empirické analýzy je korelační analýza, jejímž cílem je zodpovědět otázku, zda existuje signifikantní závislost mezi politickou nestabilitou a celkovým přílivem přímých zahraničních investic, respektive přílivem PZI na obyvatele. Druhým cílem korelační analýzy je kvantifikovat rozdílnost vlivu politické nestability v jednotlivých skupinách tranzitivních ekonomik. PZI jsou vyjádřeny v logaritmické formě. Koncepty GM2, Maj, HerfGov a Leglec zachycují období 2002 až 2011, FSI_GG, FSI_SA roky 2006 až 2011.

Na výsledcích pro všechny tranzitivní ekonomiky je možno vidět, že závislost mezi politickou nestabilitou a celkovým přílivem PZI je statisticky nevýznamná. Přesto je vyšší závislost u konceptů non-elite, což souvisí s konstrukcí ukazatelů vládní nestability, které se nemění každý rok, proto je lineární korelační analýza nedokáže dostatečně zachytit.

Nejsilnější závislost je u zemí EU-8, které jsou také nejstabilnější. Silná kladná závislost vládní stability u konceptu HerfGov je způsobena dlouhodobě stabilními vládami v Maďarsku a Polsku, kdy tyto země současně patří k zemím s největším přílivem PZI. Také kladná závislost u proměnných FSI_GG a FSI_SA souvisí s tím, že země s celkovým vysokým přílivem PZI, tedy Maďarsko, Polsko a Česká republika, jsou hodnoceny nízkým rizikem vzniku napětí, zatímco podle našeho názoru je toto riziko částečně nadhodnoceno u Estonska a Lotyšska, které mají výrazně nižší celkový příliv PZI.

Výsledky balkánských a postsovětských republik jsou zapříčiněny výraznou heterogenitou jednotlivých zemí, což je zvláště malým počtem pozorování. Např. v případě evropských zemí CIS je negativní závislost důsledkem toho, že do relativně politicky stabilnějších zemí, jako jsou Arménie a Bělorusko, je nižší příliv PZI, než do Gruzie nebo Ruska.

Tab. 1: Korelační matice - Celkový příliv PZI

I_FDI	GM2	FSI_GG	FSI_SA	Maj	HerfGov	Leglec
Tranz. ek.	0,256	0,205	0,285	-0,168	0,09	0,04
EU-8	0,211	0,535	0,435	0,003	0,622	-0,013
Bal	0,23	0,232	0,048	-0,217	0,025	0,221
CIS	0,122	-0,08	0,248	-0,145	0,11	0,023
CISe	-0,357	-0,352	0,113	-0,054	0,19	-0,005
CISa	0,499	0,358	0,247	0,127	0,08	-0,033

Zdroj: [8; 14; 22; 23]; vlastní zpracování autorů;

Při vyjádření PZI na obyvatele jsou výsledky výrazně odlišnější. Je zde markantnější rozdíl mezi ukazateli elite a non-elite. Středně silná závislost pro celý soubor zemí souvisí u ukazatelů non-elite se změnou vyjádření PZI, při kterém se zvýšil význam relativně

politicky stabilních malých ekonomik (např. Černá Hora, Estonsko, Chorvatsko, Mongolsko), které dosahují vysokého přílivu PZI na obyvatele. Při zaměření na jednotlivé skupiny zemí, je tato středně silná závislost u balkánských zemí a u asijských postsovětských republik. Naopak je minimální u zemí EU-8 a opět je negativní vztah u evropských postsovětských zemí, který je ale statisticky nevýznamný.

Tab. 2: Korelační matice - Příliv PZI na obyvatele

I_FDIobyv	GM2	FSI_GG	FSI_SA	Maj	HerfGov	Leglec
Tranz. ek.	0,564	0,448	0,527	-0,154	-0,053	0,061
EU-8	-0,082	0,083	0,181	0,094	0,183	0,017
Bal	0,621	0,451	0,412	-0,069	0,033	0,051
CIS	0,354	0,232	0,303	-0,056	0,071	0,111
CISe	-0,407	-0,287	-0,147	0,256	0,181	0,051
CISa	0,707	0,595	0,511	0,026	0,409	0,12

Zdroj: [8; 14; 22; 23]; vlastní zpracování autorů;

Výsledkem korelační analýzy je, že v tranzitivních ekonomikách může existovat vazba mezi politickou stabilitou a přílivem PZI, ale tuto vazbu nelze jednoznačně prokázat, záleží na vyjádření PZI. Současně byla korelační analýza provedena pro jednotlivé skupiny zemí, ale opět zde nejsou jednoznačné výsledky, což je zapříčiněno specifickým postavením určitých zemí (Rusko, Ukrajina), ve kterých není politická nestabilita rozhodujícím faktorem.

3.2 Regresní analýza

Vzhledem k nedostatku dat není do regresní analýzy zahrnut Turkmenistán, je tedy použit vzorek 29 zemí. Data jsou průměrem pro období 2006 až 2011. Touto úpravou se mění význam proměnné Leglec, která v regresní analýze vyjadřuje relativní četnost parlamentních voleb. První model zachycuje celkový příliv PZI, druhý příliv PZI na obyvatele.

Obr. 1: Regresní model celkový příliv PZI

	Konstanta	1_HDP	HNPpc	Otev.	TTR	Testovaná proměnná	Adj. R ²	White test
Základní model	-3,0773 (-1,349)	1,0221*** (11,23)	-7,52e-05*** (-2,883)	0,0099** (2,512)	-0,0152*** (-2,935)	-	0,8659	0,09
GM2	-2,4866 (-1,198)	1,0198*** (12,39)	0,0001*** (-4,032)	0,0061 (1,555)	-0,0126** (-2,624)	0,5259** (2,522)	0,8904	0,24
FSI_GG	-1,9317 (-0,8847)	1,0311*** (12,18)	0,0001*** (-3,769)	0,0081** (2,163)	-0,0155*** (-3,216)	0,1622** (-2,192)	0,8842	0,15
FSI_SA	-2,1056 (-0,8744)	1,0097*** (11,11)	-9,30732e-05*** (-3,105)	0,0083* (1,983)	-0,0138** (-2,608)	0,0842 (-1,181)	0,8681	0,2
Maj	-3,0256 (-1,209)	1,0213*** (10,86)	-7,53528e-05*** (-2,817)	0,0099** (2,37)	-0,0152*** (-2,853)	-0,0004 (-0,0569)	0,8601	0,26
HerfGov	-2,9102 (-1,346)	0,9893*** (11,26)	-6,0947e-05** (-2,364)	0,0097** (2,593)	-0,0141*** (-2,849)	0,0074* (1,94)	0,8797	0,15
Leglec	-2,92 (-1,339)	1,038*** (11,88)	-6,5656e-05** (-2,578)	0,01078*** (2,830)	-0,0189*** (-3,532)	-0,0195* (-1,820)	0,8777	0,28

Zdroj:[8; 14; 22; 23]; vlastní zpracování autorů;

Legenda: Hladina významnosti: * 10 %, ** 5 %, *** 1 %; () t-hodnota; R² adjustovaný koeficient determinace; Whiteův test, p-hodnota;

U prvního regresního modelu jsou statisticky významné čtyři ukazatele politické nestability, GM2 a FSI_GG na 5% hladině významnosti a HerfGov a Leglec na 10% hladině významnosti. Výsledky můžeme interpretovat tak, že zvýšení politické stability povede k procentuálnímu zvýšení přílivu PZI v případě GM2 asi o 0,5 %, FSI_GG asi o 0,16 %. V případě vládní nestability, vede zvýšení četnosti parlamentních voleb k poklesu o necelá 0,02 %, zatímco vliv proměnné HerfGov je minimální. Ve druhém modelu jsou významné dvě proměnné – HerfGov (10% hladina významnosti) a Leglec (5% hladina významnosti), ale opět jejich vliv je minimální.

Obr. 2: Regresní model pro příliv PZI na obyvatele

	Konstanta	1_HNPPc	Otev.	TTR	Testovaná proměnná	Adj. R ²	White test
Základní model	-0,1154 (-0,095)	0,6908*** (5,337)	0,0073** (2,07)	-0,0159** (-2,728)	-	0,6784	0,12
GM2	1,7971 (1,053)	0,5052*** (2,904)	0,0037 (0,9035)	-0,015** (-2,634)	0,4168 (1,547)	0,6953	0,43
FSI_GG	1,1583 (0,6435)	0,6178*** (4,106)	0,0059 (1,553)	-0,0163** (-2,784)	-0,0828 (-0,9558)	0,6773	0,48
FSI_SA	0,3286 (0,1569)	0,6573*** (3,577)	0,0068 (1,706)	-0,0157** (-2,648)	-0,0222 (-0,262)	0,666	0,32
Maj	0,1991 (0,114)	0,6739*** (4,561)	0,0071* (1,935)	-0,0163** (-2,631)	-0,0021 (-0,2539)	0,6659	0,32
HerfGov	-1,417 (-1,082)	0,758*** (5,989)	0,0081** (2,430)	-0,0147** (-2,672)	0,0087* (2,020)	0,7137	0,37
Leglec	-0,1987 (-0,1753)	0,79*** (6,068)	0,0082** (2,46)	-0,0197*** (-3,423)	-0,0251** (-2,105)	0,7172	0,45

Zdroj:[8; 14; 22; 23]; vlastní zpracování autorů;

Legenda: Hladina významnosti: * 10 %, ** 5 %, *** 1 %; () t-hodnota; R² adjustovaný koeficient determinace; Whiteův test, p-hodnota

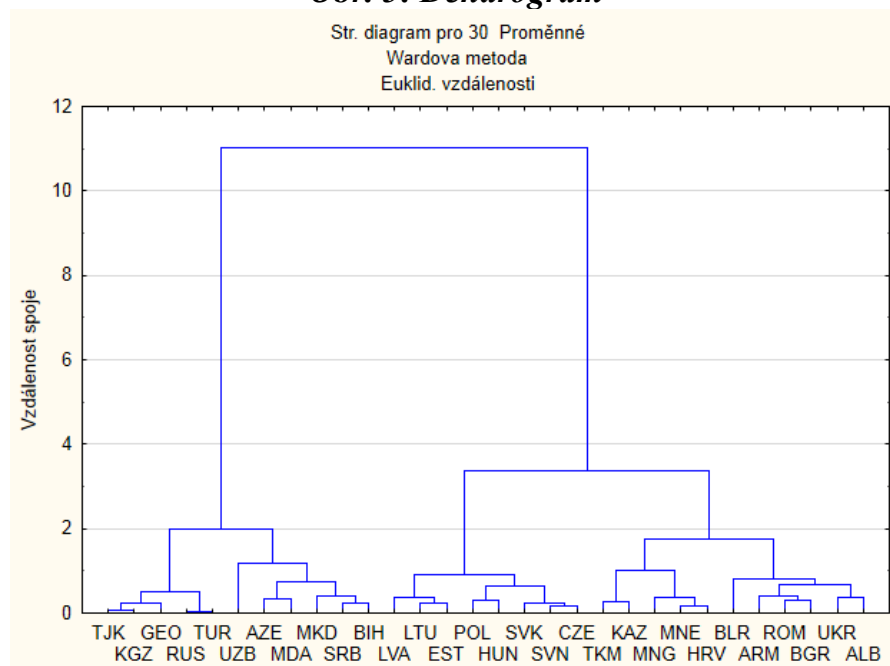
4 Diskuze

V obou modelech jsou statisticky významné dvě proměnné, HerfGov a Leglec. Statistická významnost proměnné HerfGov souvisí s tím, že v části tranzitivních zemí jsou silné vlády, často jednobarevné. To je způsobeno nedostatečnou kvalitou demokratického systému, většina postsovětských republik, nebo institucionálně-historickými faktory, např. Černá Hora nebo Maďarsko. Na druhou stranu, opět v důsledku nedostatečné úrovně politického, či demokratického systému, dochází během konání voleb k nepokojům, což má negativní vliv na rozhodování investorů v daném období. Proto je v obou modelech statisticky významná proměnná Leglec. Celkový větší vliv konceptů elite vede k závěru, že v těchto zemích dochází k posunu od nestability spojené s násilím (např. 90. léta) k řešení sporů politickou cestou. Na druhou stranu významnost proměnné FSI_GG v prvním modelu může indikovat, že je zde riziko destabilizace v důsledku napětí mezi jednotlivými skupinami, hlavně otázka mezietnická (např. Ázerbájdžán, Bosna a Hercegovina, Makedonie, Uzbekistán, Turecko). V prvním modelu je ještě signifikantní proměnná GM2, tudíž stabilizace země může mít pozitivní efekt na příliv PZI, ale existují výjimky, např. Rusko, Ukrajina, Turecko, ve kterých existují jiné významné faktory (přírodní zdroje, velikost trhu).

Korelační analýza jasně neprokázala vazbu mezi politickou nestabilitou a přílivem PZI. V této analýze byly země rozčleněny do skupin podle historicko-institucionálního a geografického hlediska. V rámci diskuze provedeme rozčlenění zemí podle jejich stability.

K tomu využijeme shlukovou analýzu a sestojíme dendrogram⁵. Výsledkem je rozčlenění tranzitivních ekonomik do dvou klastrů a šesti skupin.

Obr. 3: Dendrogram

Zdroj: [8; 14; 23]; vlastní zpracování autorů;

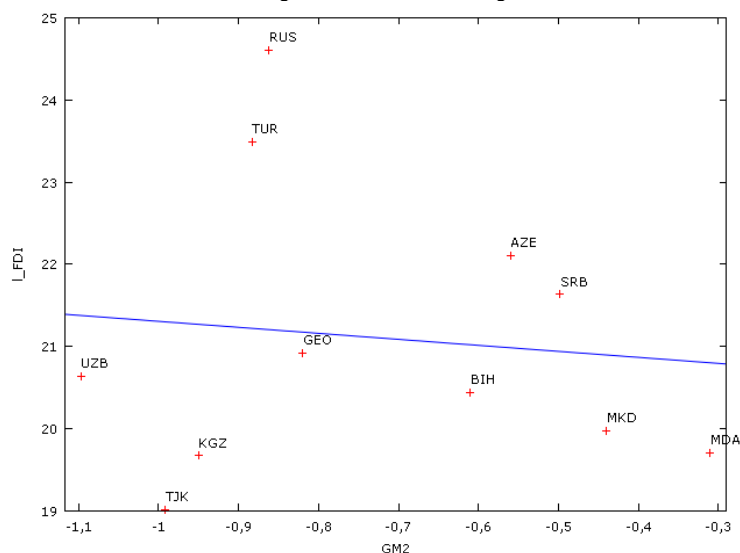
V levém klastru jsou země nestabilní, v pravém relativně stabilní. Pro země v levém klastru je typické vysoké riziko vzniku vnitřního konfliktu (FSI_GG, FSI_SA) a vysoká možnost destabilizace (GM2), která je vyšší u první skupiny. V pravém klastru jsou nejstabilnější země první a druhé skupiny, která je tvořena zeměmi EU-8. Poměrně stabilní země tvoří třetí skupina (Černá Hora, Chorvatsko, Kazachstán, Mongolsko a Turkmenistán), která se liší od skupiny zemí EU-8 stabilními vládami (hlavně historicky-institucionální důvod, výjimka Turkmenistán), ale současně je zde vyšší riziko vzniku vnitřních konfliktů. Země ve čtvrté skupině se odlišují od ostatních v hodnocení ukazatele GM2, podle kterého jsou tyto země na pomezí mezi politickou stabilitou a nestabilitou, a tedy je zde vyšší možnost destabilizace.

Podle výsledků shlukové analýzy jsme sestavili dva grafy, na kterých je zobrazen vztah mezi přílivem PZI v logaritmické formě a proměnnou GM2. Data jsou průměrem pro roky 2006 až 2011 a jsou proložena jednoduchou lineární regresní přímkou. Na prvním grafu je skupina zemí z levého klastru, tedy nestabilní země. Regresní přímka je mírně klesající (směrnice -0,73), neboli je zde negativní vztah mezi politickou stabilitou a přílivem PZI. Důvodem může být již zmíněné zastoupení zemí, ve kterých jsou významnější jiné faktory.

⁵ Ve shlukové analýze je zastoupeno 30 zemí a použito již zmíněných šest ukazatelů politické nestability. Data jsou průměrem let 2006 až 2011. Vzhledem k odlišné metodice byly ukazatele normalizovány, aby měly jednotlivé ukazatele stejnou váhu.

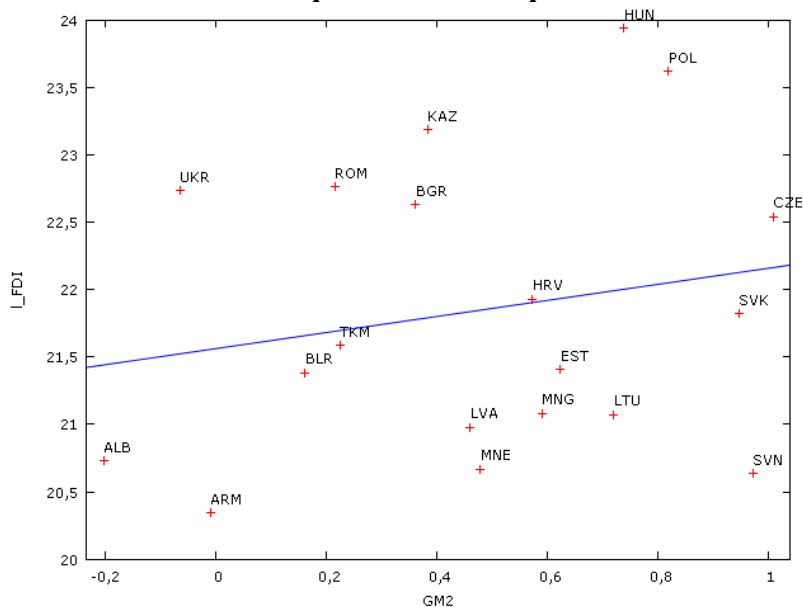
Obr. 4: Vztah mezi přílivem PZI a proměnnou GM2

Zdroj: [22; 23]; vlastní zpracování autorů;

Druhý graf zachycuje relativně stabilní země, které tvoří pravý klastr. U těchto zemí je předpokládán vztah, pozitivní vazba, ale opět směrnice regresní přímky je nevýrazná (směrnice 0,6). Při propojení těchto dvou výsledků docházíme opět k závěru, že vliv politické nestability na příliv PZI v tranzitivních ekonomikách nelze jednoznačně prokázat.

Obr. 5: Vztah mezi přílivem PZI a proměnnou GM2

Zdroj: [22; 23]; vlastní zpracování autorů;

Závěr

Přímé zahraniční investice mají zásadní vliv na rozvoj tranzitivních ekonomik. Za posledních 10 let došlo průměrně k třináctinásobnému nárůstu přímých zahraničních investic. Politicko-institucionální faktory, které ovlivňují přímé zahraniční investice, jsou empiricky zkoumány převážně od 90. let. Jednou z nejsledovanějších částí institucionálního prostředí je otázka politické nestability. Z velkého množství různých indexů a konceptů jsme vybrali ty, které dostatečně vystihují specifika postsocialistických tranzitivních ekonomik a jsou využitelné pro testování konceptů tzv. elite a non-elite politické nestability. Celkově jsme testovali šest proměnných. První tři koncepty zastupují non-elite politickou

nestabilitu: GM2 komplexní pohled na destabilizaci státu, FSI_GG a FSI_SA konkrétní možnosti vzniku napětí a násilí. Další tři reprezentují elite nestabilitu: proměnné Maj, HerfGov a Leglec.

Empirická část příspěvku se skládá ze dvou částí, korelační a regresní analýzy. Korelační analýza založená na dostupných datových zdrojích jednoznačně neprokazuje závislost mezi politickou nestabilitou a přílivem PZI. Přesto je v jednotlivých případech středně silná závislost, ovšem ta je ovlivněna převážně konstrukcí ukazatelů, či vyjádřením PZI. V případě PZI na obyvatele lze konstatovat existenci vyšší závislosti, protože při tomto vyjádření dosahují velké poměrně nestabilní ekonomiky (Rusko, Ukrajina, Turecko) nízkého přílivu PZI.

V rámci regresní analýzy byly sestaveny dva modely. Vysvětlovanou proměnnou v prvním modelu je celkový příliv PZI. V tomto modelu jsou statisticky významné čtyři proměnné na 5% a 10% hladině významnosti. Druhý model vysvětluje vliv na příliv PZI na obyvatele. I když korelační analýza indikovala větší vliv, tak jsou ve druhém modelu významné jen 2 proměnné. Na základě výsledků korelační a regresní analýzy soudíme, že – s využitím dostupných datových zdrojů – závislost není jednoznačně prokazatelná; na druhou stranu regresní analýza naznačuje, že určité složky politické nestability mají vliv na PZI. V rámci konceptu elite politické nestability je výrazný vliv proměnné HerfGov, tedy pozitivní účinek jednobarevných vlád. Současně, ale tento efekt omezují nedostatečně vyvinuté demokraticko-politické instituce, což může vést ke zvýšenému napětí v době konání voleb. Proto statistická významnost proměnné Leglec v obou modelech. Větší význam konceptů elite naznačuje, že v některých zemích dochází k posunu od nestability spojené s násilím v 90. letech k přece jen standardnějším politickému prostředí (zejména země bývalé Jugoslávie). Oproti tomu významnost proměnné FSI_GG v prvním modelu upozorňuje na přetrvávající riziko vzniku např. mezinárodních konfliktů (Ázerbájdžán, Bosna a Hercegovina, Makedonie, Uzbekistán, Turecko). Signifikantní proměnná GM2 v prvním modelu potom indikuje, že politická stabilizace země obecně má pozitivní vliv na příliv PZI; na druhou stranu ve sledovaném vzorku existují země s natolik velkým trhem nebo/ a přírodním bohatstvím, že tyto faktory vykompenzují i význam nižší politické stability (Rusko, Ukrajina, Turecko).

Tzv. tranzitivní ekonomiky z povahy věci disponují krátkými časovými řadami. Tento příspěvek přesto nabízí empirický pohled na skupinu zemí Balkánu, Kavkazu a střední Asie, jíž se tematická literatura nadále převážně vyhýbá. Ačkoliv se na základě omezených dat nepodařilo prokázat jednoznačný vliv politické nestability na příliv přímých zahraničních investic, navržené alternativní proxy proměnné pro vyjádření politické nestability se, podle našeho názoru, jeví být zajímavým příspěvkem do diskuse a zasluhují další testování. Latinskoamerický region s delší tradicí tržní ekonomiky a přitom s tradičně vyšší mírou politické nestability oproti vyspělým západním zemím se jeví být perspektivním vzorkem pro další výzkum v této oblasti.

Poděkování

Tento příspěvek vznikl díky podpoře MENDELU IGA 31/2013.

Za cenné komentáře k empirické části příspěvku děkujeme Ladislavě Issever Grochové.

Reference

- [1] ALESINA, A., ÖZLER, S., ROUBINI, N., aj. Political Instability and Economic Growth. In *Journal of Economic Growth*, 1996, roč. 1, č. 2, s. 189–211. ISSN 1381-4338.
- [2] ASIEDU, E. On the determinants of foreign direct investment to developing countries: is Africa different?. In *World Development*, 2002, roč. 30, č. 1, s. 107-119. ISSN 0305-750X.
- [3] ASIEDU, E. Foreign Direct Investment in Africa: The Role of Natural Resources, Market Size, Government Policy, Institutions and Political Instability. In *The World Economy*, 2006, roč. 29, č. 1, s. 63-77. ISSN 1467-9701.
- [4] BEVAN, A., A., ESTRIN, S. The determinants of foreign direct investment into European transition economies. In *Journal of Comparative Economics*, 2004, roč. 32, č. 4, s. 775-782. ISSN 0147-5967.
- [5] BOTRIĆ, V., ŠKUFLIĆ, L. Main Determinants of Foreign Direct Investment in the Southeast European Countries. In *Transition Studies Review*, 2006, roč. 2, č. 13, s. 359-377. ISSN 1614-4015.
- [6] DEMIRHAM, M., MASCA, M. Determinants of foreign direct investment flows to developing countries: A cross-sectional analysis. In *Prague Economic Papers*, 2008, roč. 2008, č. 4, s. 356-369. ISSN 1210-0455.
- [7] FREEDOM HOUSE. *Nations in Transit*. 2013 [cit. 2013-06-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.freedomhouse.org/report-types/nations-transit>>
- [8] FUND FOR PEACE. *The Indicators*. 2013. [cit. 2013-07-13]. Dostupné na WWW: <<http://ffp.statesindex.org/indicators>>.
- [9] GROCHOVÁ, L., KOUBA, L. Political instability and economic growth: an empirical evidence from the Baltic states. In *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 2011, roč. 59, č. 2, s. 81-87. ISSN 1211-8516
- [10] JASPERSEN, F., Z., AYLWARD, A., H., KNOX, A., D. The Effects of Risk on Private Investment: Africa Compared with Other Developing Areas. In COLLIER, C. (Ed.). *Investment and Risk in Africa*. New York: St Martin's Press. 2000. 410 s. ISBN: 03-12226-04-6
- [11] JONG-A-PIN, R. On the measurement of political instability and its impact on economic growth. In *European Journal of Political Economy*, 2009, roč. 25, č. 1, s. 15–29. ISSN 0176-2680.
- [12] KAUFMANN, D., KRAAY, A., MASTRUZZI, M. The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues. In *World Bank Policy Research Working Paper 5430*, 2010, s. 31. ISSN 1813-9450.
- [13] KHACHOO, A., Q., KHAN. M. I. Determinants of FDI inflows to developing countries: a panel data analysis. In *MPRA Paper 37278*, 2012, s. 19. ISSN
- [14] KEEFER, P., E. Database of Political Institutions 2012. 2013. [cit. 2013-09-15]. Dostupné na WWW: <<http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/0,,contentMDK:20649465~pagePK:64214825~piPK:64214943~theSitePK:469382,00.html>>.

- [15] KOUBA, L. Teorie růstu nové politické ekonomie na přelomu 20. a 21. století. In *Acta academica karviniensia*, 2010, roč. 12, č. 2, s. 148-159. ISSN 1212-415X.
- [16] MEON, P., SEKKAT, K. Does the quality of institutions limit the MENA's integration in the world economy?. In *The World Economy*, 2004, roč. 27, č. 9, s. 1475-1498. ISSN 1467-9701.
- [17] MELO, L., R. Foreign direct investment in developing countries and growth: A selective survey. In *The Journal of Development Studies*, 1997, roč. 34, č. 1, s. 1-34. ISSN 1743-9140.
- [18] MOTTALEB, K., KALIRAJAN, K. Determinants of Foreign Direct Investment in Developing Countries: A Comparative Analysis. In *ASARC Working Paper*, 2010, roč. 2010, č. 13, s. 27.
- [19] OLSON, M. *Power and Prosperity: Outgrowing Communist and Capitalist Dictatorships*. 1. vydání. New York: Basic Books, 2000. 272 s. ISBN 978-04-65051-96-0.
- [20] PRZEWORSKI, A., LIMOGNI, F. Political Regimes and Economic Growth. In *The Journal of Economic Perspectives*, 1993, roč. 7, č. 3, s. 51-69. ISSN 1307-1637
- [21] SERIĆ, A. Determinants of FDI location in Central and Eastern Europe. In *OECD Journal: General Papers*, 2011, roč. 2010, č. 13, s. 77-90. ISSN 1995-2821
- [22] WORLD BANK GROUP. *World Data Bank – World Development Indicators*. 2013. [cit. 2013-08-20]. Dostupné na WWW: <<http://databank.worldbank.org/data/views/variableselection/selectvariables.aspx?source=world-development-indicators>>.
- [23] WORLD BANK GROUP. *Worldwide Governance Indicators*. 2013. [cit. 2013-08-20]. Dostupné na WWW: <<http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#reports>>

Kontaktní adresa

Bc. Michal Mádr

Mendelova univerzita v Brně, Provozně ekonomická fakulta, Ústav ekonomie
Zemědělská 1, 613 00 Brno
E-mail: xmadr@mendelu.cz

Ing. Luděk Kouba, Ph.D.

Mendelova univerzita v Brně, Provozně ekonomická fakulta, Ústav ekonomie
Zemědělská 1, 613 00 Brno
E-mail: kouba@mendelu.cz

Received: 01. 01. 2014

Reviewed: 04. 02. 2014, 06. 03. 2014

Approved for publication: 19. 11. 2014

Příloha 1

Tab. 3: Seznam proměnných

Proměnná	Popis	Zdroj
1_FDI	logaritmicke vyjadřeni přílivu PZI (současny \$)	[22]
1_FDIObyv	logaritmicke vyjadřeni přílivu PZI na obyvatele (současny \$)	
1_HDP	logaritmicke vyjadřeni hrubého domácího produktu (současny \$)	
HNPpc	Hrubý národní příjem na obyvatele (současny \$)	
Otevřenost	Podíl součtu importu a exportu k hrubému domácímu produktu (%)	
TTR	Podíl daní a příspěvků, které podnik musí zaplatit, k obchodnímu zisku (%)	
GM2	Subindex politická stabilita (- 2,5 až + 2,5)	[23]
FSI_GG	Group Grievance (Failed State Index; - 10 až - 1)	[8]
FSI_SA	Security Apparatus (Failed State Index; - 10 až - 1)	
Maj	Procentuální zastoupení vládní většiny v dolní komoře parlamentu (%)	[14] ⁶
HerfGov	Herfindahl Index Government (%)	
Leglec	Dummy proměnná (konání parlamentních voleb, 1; nekonání, 0)	

⁶ Data pro Černou Horu a Srbsko dopočítána autory